

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди Советинин болгаш Министрлер Чөвүделинин органы

1963 чылда
Уңдэеместинге
1963 ч.
АВГУСТ
1
ЧЕТВЕРГ
№ 181 (5585).
Өртээ 2 көп.

Данияның Коммунист
партиясының даргазы
эш Кнуд Есперсенни СЭКП ТК-га
хүлээп алганы
Июльдуң 30-де СЭКП ТК-ның Президиум кеңигүну, секретары Л. И. Бремиев болгаш СЭКП ТК-ның секретары Б. Н. Пономарев олар Данияның Коммунист партиясының даргазы Кнуд Есперсен-биле умурашкан болгаш чыгы, найыралдыг байдалга беседа кылган. Беседаның чорудулгазында делегейиниң коммунист шимчээсининиң айтырылганын талашы-биле санал-онандарын солукчан, марксист-лениничи ийи партияларның арасында үзел-бодаларның бүрүн чагыс элтин ол санал-онандар көргүсөн.
Беседга СЭКП ТК-ның илдик эргелекчизининиң ораламчызы В. П. Терешкин киришкен.

Югославияның Коммунист
Эвилелинин удуртур ажилдакчылары-
биле СЭКП ТК-га ужуражыышкын
Совет Эвилелинде дыштанып турар Югославияның Коммунист Эвилелинин ТК-зының куускомунун кеңигүннери В. Влаховичини болгаш Д. Пударны, а ол ышаш ЮКЭ ТК-ның кеңигүннери В. Зековичини болгаш С. Стефановичини июльдуң 29-та СЭКП ТК-ның Президиум кеңигүну, секретары Л. И. Бремиев биле СЭКП ТК-ның секретары Ю. В. Андропов олар СЭКП ТК-га хүлээп алган болгаш олар-биле найыралдыг беседаны кылган.

Улус ажил-агыында чаа чедишкннер 1963 чылдын бирги чартыында Тыва АССР-ниң улус ажил-агыынын хөгжүдөр талазы-биле күрүне планының күүселдезиниң дугайында

ТЫВА АССР-НИҢ СТАТИСТИКА ЭРГЕЛЕЛИНИҢ ДЫҢНАДЫ

Тыва АССР-ниң ажилчы чоннары, партияның XIII съездинини болгаш СЭКП ТК-ның оң сөздүгөти Плениумнарынның шийитилерин күүсетпешкан, 1963 чылдын бирги чартыында улус ажил-агыынын хөгжүдэзинге чамдык чедишкннерини чеди алган.

И.
Республиканың үлетпүрү 1963 чылдын бирги чартыында нийти продукция бугурун үндүрерин эртен чылдын чогуур үези-биле деннээрге, 16 хуу көүдүктөн.
Чер-чер Советтериниң бүдүргөлери бирги чартык чылда нийти продукция бугурун планын 105 хуу күүсеткен, эртен чылдын чогуур үези-биле деннээрге, нийти продукция бугурун үндүрери 10 хуу өскен.
Красноярск совнархозтун бүдүргөлери бирги чартык чылда нийти продукция бугурун планын 113 хуу, оон иштинде даг-руда комбинаттың бүдүргөлери 112 хуу күүсеткен. 1962 чылдын бирги чарты-биле деннээрге, Красноярск совнархозтун бүдүргөлери нийти продукция бугурун 14 хуу, оон иштинде даг-руда комбинаттың бүдүргөлери 11 хуу өскүрүн.
Республиканың үлетпүр бүдүргөлери нийти продукция бугурун үндүрерин планын күүсеткенин болгаш өздүгөин дараазында саннар көргүзүп турар:

Бүдүргөлериң аттары		
1963 чылдын бирги чартыында планга күүсеткен хуу-биле	1962 чылдын бирги чартыында деннээрге хуу-биле	
Красноярск совнархозтун бүдүргөлери	113	114
Ооң иштинде:		
Дааранылга комбинаты	103	105
Алты заводу	104	103
Эгг комбинаты	120	122
Пиво заводу	107	106
Даг-руда комбинаттың бүдүргөлери	112	111
Ооң иштинде:		
•Тыва даг-дугу тудуғ эргелелиниң дузалал бүдүргөлери	109	194
•Тыва кобальд руда эргелели	105	167
Элегес шалта эргелели	112	88
Кызылдың электростанция	125	143
«Глава Красноярскстройинд» бүдүргөлери	74	104
Ооң иштинде:		
•Тыва даг-дугу тудуғ эргелелиниң дузалал бүдүргөлери	71	86
•Тыва тудуғ эргелелиниң дузалал бүдүргөлери	76	128
Туйбу заводу	78	113
Чонун амырал хандырылга эргелелиниң бүдүргөлери	105	110
Ооң иштинде:		
Хлеб заводу	108	111
Райлуткомбинаттар:		
Шаган-Артының	105	99,1
Турааның	110	111
Сарыг-Септин	88	99,0
Чадааның	100,2	89
Бай-Хазыттың	100,0	120
Токунун	86	110
Шуурмактың	102	143
Кызыл хоорайның үлетпүр комбинаты	105	112
Кызылдың сүт заводу	94	107
Кызыл типографиясы	111	99,3
Хлеб продуктулар эргелелиниң бүдүргөлери	114	121
Ооң иштинде:		
Кызыл дээрбей	123	141
Коммунал ажил-агы министрствозунуң бүдүргөлери	120	112
Ооң иштинде:		
Тыва комундарно	111	213
Хоорайның сүт дамыдыламы	123	99,1
Улуг-Хемниң ыяш ажил-агы чери	104	122
Автоселтеле заводу	102	99,0
Устүү-Енисей ажилал участюга	156	94

«Тыва даг-дугу тудуғ» эргелелиниң дузалал бүдүргөлериң комбинаты, «Тыва тудуғ» трестин дузалал бүдүргөлериң комбинаты, туйбу заводу, Сарыг-Септин, Токунун райлутпур комбинаттары, сүт заводу чартык чылдын планын күүсеткеннер.

Республиканың үлетпүр бүдүргөлери электроэнергияны бугурун, хөмүр даш казар, туйбу, чугай, чыш элтээр демір бетон конструкциялар, хөм идик, эт, колбаса кылылар, кондитер кылылар, пиво, далган, хлеб, булка кылылар болгаш дус бугурун талазы-биле чартык чылдын планын азыр күүсеткен.

1963 чылдын бирги чартыында продукцияның чугула хевирлерин дараазында санга бугурун үндүргөн:

Продукцияның аттары		
1963 чылдын бирги чартыында планга күүсеткен хуу-биле	1962 чылдын бирги чартыында деннээрге хуу-биле	
Электрэнергия—(муң киловатт-шак-биле)	13989	135
Хөмүр даш—(муң тонна-биле)	87	102
Тудуғ туйбузуу—(муң кезек-биле)	5439	175
Тудуғ чугайы—(тонна-биле)	4238	157
Дилит материалдар—(муң кубометр-биле)	39	93
Тудуғ болгаш оттулар ышты соорткел—(муң кубометр-биле)	156	115
Ооң иштинде:		
Тудуғ ыяш—(муң кубометр-биле)	110	118
Чыш элтээр демір бетон конструкциялар—(кубометр-биле)	2481	129
Хөм идик—(муң эжеш-биле)	22	112
Кидис идик—(муң эжеш-биле)	39	99,7
Дааранылга кылылары—(муң рубль-биле)	256	99,1
Субпродуктулар кириштерешаан, I чергениң эди—(тонна-биле)	968	135
Колбаса кылылар—(тонна-биле)	287	104
Мал саржаа—(тонна-биле)	129	112
Чааң сүт продукция—(тонна-биле)	3201	98
Далган—(тонна-биле)	7411	113
Хлеб болгаш булка кылылар—(тонна-биле)	3578	110
Кондитер кылылар—(тонна-биле)	276	121
Пиво—(муң декалитр-биле)	88	108
Эвиртелес сусуну—(муң декалитр-биле)	74	108
Эт-херсел—(муң рубль-биле)	318	108
Дус тывжы—(тонна-биле)	2057	124

Эртен чылдын ол-ла үези-биле деннээрге, 1963 чылдын бирги чартыында электроэнергияны 3632 муң киловатт-шак, хөмүр дашты 1436 тонна, тудуғ туйбузуун 2338 муң кезек, тудуғ чугайын 1544 тонна, тудуғ ыяшын 17 муң кубометр, чыш элтээр демір бетон конструкцияларын 561 кубометр, хөм идиктерин 2 муң эжеш, эттин 249 тонна, колбаса кылыларын 12 тонна, мал саржаан 17 тонна, далганын 860 тонна, хлеб болгаш булка кылыларын 335 тонна, кондитер кылыларын 48 тонна, пивону 7 муң декалитр, эт-херселди 22 муң рубль, чегме херетлээр дугу 399 тонна хейү бугурун үндүргөн.

Республиканың үлетпүр күш-ажылдын бүдүргүчүдүрүн талазы-биле чартык чыл планын 101 хуу, оон иштинде Красноярск совнархозтун бүдүргөлери 115 хуу, «Глава Красноярскстройинд» бүдүргөлери 78 хуу, чер-чер Советтериниң бүдүргөлери 103 хуу күүсеткен.

«Тыва даг-дугу тудуғ» эргелелиниң дузалал бүдүргөлериң комбинаты, «Тыва тудуғ» трестин дузалал бүдүргөлериң комбинаты, туйбу заводу, Сарыг-Сеп, Чадаан, Бай-Хаак, Токун райлутпур комбинаттары, сүт заводу, хоорайның сүт дамыдыламы, хлеб продуктулар эргелелиниң бүдүргөлери күш-ажылдын бүдүргүчүдүрүн талазы-биле чартык чыл планын күүсеткеннер.

II
1963 чылда ажил-агыларның бүгү категорияларында тарылга шөлдери 393,3 муң гектар болган болгаш 1962 чыл-биле деннээрге, 11 хуу көүдүктөн.

Колхозтарда болгаш совхозтарда тараа культураларын тарылга шөлдери 1962 чыл-биле деннээрге, 28,4 гектарга көүдүктөн азы 12 хуу өскөн, кызыл-тастың тарылгазы 30,9 муң гектарга көүдүктөн азы 19 хуу өскөн.

1963 чылда тарылга шөлдериң түргүзүлүшүн өскүрткен.

Сула дөң шыаан биче дүжүттү культураларын тарылгазын улуу-биле өвөөткөн, ынаарга колхозтарда болгаш совхозтарда чочак-тарааның тарылга шөлу 74 хуу калбарган.

Колхозтарда болгаш совхозтарда мал чеми культуралардан кукурузаның тарылга шөлу 6,7 муң гектар азы 21 хуу өскөн. Чангыс болгаш хей чылдарыг ситенерин тарылга шөлдери улуу-биле кызырылган.

Эртен чылдын чогуур үези-биле деннээрге, 1963 чылдын июль 1-де майыстыг бода маддын баш саны 7 хуу, саар инектериниң — 9 хуу, хандырылган — 18 хуу, хойнуң — 4 хуу өскөн.

Чаи бызаалар 12 хуу, хаван оолдары 17 хуу, хураганнар болгаш аялар 3 хуу көүдүктөн. Чартык чылда эт сатып аларының планы 112 хуу, дүктүң—105 хуу, сүттүң—98 хуу күүсеткен. Эртен чылдын бирги чарты-биле деннээрге, күрүнеге сүттү 338 тонна, этти 58 тонна хейү саткан.

Бирги чартык чылда Чөөн-Хемчик, Каа-Хем, Бүрү районнар, «Сут-Хел», «Тес-Хем» совхозтар болгаш дүжүлгэ станцияны сүт, эт, дүк саарынын планын чедишкннер күүсеткен.

III
1963 чылдын бирги чартыында республиканың улус ажил-агының кирүүнүн капитал салымчынары 14 миллион рубль, оон иштинде тудуғ-монтаж ажилдарына 10 миллион чыгам рубль болган.

Чуртталга тудуғна кирүүне планын бугураар 2,9 миллион рубльди чарыдаан, ол үезиң дүргүзүндө 10630 дөрбөччин метр нийти шадуг чуртталга бакчаларын ажыгалга кирген, оон алгыда колхозчулар болгаш көдөр интеллигенция 150 бакчаларын тудуп, ажыгалга кирген. Ындык болса-даа чуртталга тудуғна капитал салымчынарының болгаш чуртталга бакчаларын ажыгалга кирериниң планы күүсеткенин турар.

«Тыва тудуғ» трестин бирги чартык чылда бугурун шыдаар аргалыгын куду ажылдап, чангыс ажилдарының планын 89 хуу күүсеткенин демдегээр эржек чугула.

IV.
Совет сандыгын улам ынай көжүп турарынын болгаш чонун сатып алар арганынын өскөнүн түңгөлдө, 1963 чылдын бирги чартыында үүрмөктө садар бараан саарылгазынын талазы-биле план 101 хуу, оон иштинде сандыг четкенинин бараан саарылгазынын планы 100,9 хуу, хей-ничи чөмөнчөгө саарылгазынын планы 106 хуу күүсеткенин. 1963 чылдын январь—июнь айларын дүргүзүндө эртен чылдын ол-ла үезинде 2320 муң рубль түңдүк хей барааннары чоңа саткан.

1963 чылдын алды айларын дүргүзүндө күрүне болгаш кооператив сандыгын үүрмөктө садар бараан саарылгазынын нийти хөмчөөлү 36 миллион рубль болган азы эртен чыл-биле деннээрге, 7 хуу көүдүктөн.

1963 чылдын бирги чартыында күрүне болгаш кооператив сандыгын үүрмөктө садар бараан саарылгазынын доктааттыганын планын кол сандыг организациалары дараазында хөмчөөлөргө күүсеткен:

1963 чылдын бирги чартыында планга күүсеткен хуу-биле		1962 чылдын бирги чартыында деннээрге хуу-биле	
Тувреспотребсоюз	101	106	
Аш-чем хандырылга чери	102	115	
Союзпечать	103	112	
Аптека эргелели	105	110	
Совхозтар	131	149	

1963 чылдын бирги чартыында бараан саарылгазы өскөн түрбүжөк, үлус херетгелиниң алдын хей барааннарынның талазы-биле чонун негедден хандыртпашкан, сандыг организациалары бугурун үндүрүп турар үлетпүр кылыларын ассортиментиниң калбартыр, шынарын өскүрткөн талазы-биле дөшүңгү сандыгы четпес чедир, түс-түс районнарже барааннарын сөөртүр талазы-биле частырылганы болдуруп турган, оон чыдаагында сандыг четкениге барааннарын куралдары нормада ажык тургустунган.

ТЫВА АССР-НИҢ СТАТИСТИКА ЭРГЕЛЕЛИ. Кызылга болган хурал

СЭКП-ниң Тыва обнму болгаш Кызыл хоорому РСДРП-ниң II съездиниң 60 чыл болган онуга тураскаткан байырлыг хуралды июльдуң 30-де Кызылга «Найрал» кинотеатрына чыгылдырган.

СЭКП-ниң Кызыл хооромунун секретары эш П. Т. Киселев байырлыг хуралды ажыташ, хуралдың хундулуг президиумун сонгуур аргалында СЭКП обкомунун секретары эш Н. С. Шойгуга сөз берген. СЭКП ТК-ның Президиумунун кеңигүннери эш Н. С. Хрущеву баштадыг сонгуур деп эш Н. С. Шойгу санал-даарга, хуралдың бүгү киржинчилери бут ырынга бзулап туруп илен болгаш динмиттиг, ур адыш чакнашкынары болган.

РСДРП-ниң II съездиниң 60 чыл ою деп илеткелди СЭКП Тыва обкомунун бирги секретары эш С. К. Тона кылган. Ол съездиниң төгүлүг умур-дузанынын, бистин партиястың алдарлыг эртен оруулу дугайында бо илеткелди хураалдың киржинчилери улуг ичээлге-биле сонугурап дыннаан.

Байырлыг хуралдың киржинчилери «Орус хуулгазын» деп сүрагыны кинофильминин бирги сериязын онза сонугурап көргөн.

Ёзулуг шынынгы амыдырал дугайында кайгамчык чогаал „Орус хуулгазын“ деп кино

Космодром. Аңаа ужудукчу-космонавт Юрий Гагарин бугурун өөрүңгө, эртемденерге, конструкторларга үлеттирип алгаш келир. Делегейде эң-не баштайгы бирги ужудукчу-космонавт совет кижилериниң бугурун кааны кайгамчык хуулгазын, күчүдү корабль-спутникке оруурун, кайгы, кайгы-бар уран тоолда чыгыш ышаш, кайгы хаван тоолда күчү-биле дээрже ужутуп үндүргөн. Кайгы төрөлгөткөндө төөгүзүңге кайгы-даа болуп көрбөз, төөгүдүг улуг болушкун — октагал делегемиче кижиниң ужудушкуну СЭКП делегейге бир дугайында ынаар эгелеп, космиктиг ужудушкунуң чаа эрамы ынаандыр ажыташ.

Герман Демократтыг Республиканы кинематографистери Аннели биле Андэ Торндайк оларын чогаалды кылгаш тургусканы «Орус хуулгазын» деп уран-чечен документалды киноу ынаар эгелээр.

Июль 30-де Кызылга «Найрал» кинотеатрына «Орус хуулгазын» деп кинонуң бирги сериязынын көрүшүлүшү болган. Ол көрүшкүңгө республиканың болгаш Кызыл хоорайның партия, совет органдарының кудурукчулары, хоорайның бүдүргөлериңин, элбон организации өөрүңгө чедериниң төлээлекчилери, интеллигенттер, журналистер дээш хей саныг кижилер олуруп, шынын амыдыралды көргүзүп турар кинону улуг сонугурап, кичээлге-биле көргөннер.

Делегейде бирги ужудукчу-космонавт Юрий Гагаринди космоосе ужудуп үндүргөн кинонуң эгелегич көрүжө каапканынын сондоа, коммунисттер тургузуп турар күчү-күштүгү улуг төрөөн чуртувустун шаандагы кайды-берге, караңгы-дүңбөй үезин кинода көрүскөн. Пролетариаттын улуг баштыкчылары Маркс биле Энгельстың турскаалын Москвага ажылдып турда улуг Ленин башкының чүе чугаалап турары көстүрүлгө, көрүктүлериң сагыш-сеткили хайынтып, чырытылыг чагай үе дээш демиселчи, мерген угааныг кайгамчык кижиге канчаар-даа аажок улуг кичээлге салдына бээр.

Экономика болгаш хуула талашы-биле чыдып калган хааныг Россия үезинин кады-берге дарлаалды, шаджылалды чыдары... Чонун аш-трестин, олу-чылдмниг амыдырал-чуртталгазы... Хостаала, аас-кежик дээш демиселчилер... Чаа тургустунган совет эрге-чагырганы баштайгы дошкун чыдары... Аныг Совет республиканы бой тудары-биле халдап келген дайызынарнга улуг иштиң... Хамааты дайынның үрөгүлүңгө таварлашкан чурттуң ажил-агы экономиказы, культураның тургузушкуну дээш кайгамчык улуг күш-ажылы демисел... Бола бүтүң «Орус хуулгазын» деп кинонуң бирги сериязында көргүзүп турар.

Бо кино чогаал болза бистин чуртувус экономика болгаш култура талазы-биле кичээр-даа аажок чыдып калган чурт тургаш кыска үезиң дүргүзүндө делегейде кайгамчык улуг күчү-шылдыг, эртем-техника, экономика, культура талазы-биле эң-не сайыраңгай болуп, коммунисттер нийтелди тургузуп турар чурт кылдыр сайырай бергенин көргүзүп турар. Кыска үезиң дүргүзүндө бистин чуртувустуң делегейде эң-не күчүдүг, эң-не сайыраңгай кайгамчык улуг чурт болу бергени улуг Ленин башкынын номиналы, оон тургусканы Коммунист партиянын удуругазы-биле совет кижилерин чеди алган кайгамчык тилектегидер деп чүе күчүн «Орус хуулгазын» деп кинода толдургай көрүскөн.

Бистин негиз өнүктөрүс Аниел биле Андэ Торндайк олар бо кайгамчык кино чогаалды тургузар дээш беш чылдын дүргүзүндө күженишкениң ажыдалды кино херек кырында болган шынын амыдыралды толдургай көргүзүп турар. СЭКП ТК-ның июль Плениумунда Н. С. Хрущев чүе чугаалап турган, бистин амгы чырытылыг үезиниң дугайын, шаандагы шаджыл эртин келген кады-берге амыдыралды, ысты көргүзүп турар «Орус хуулгазын» деп киноу бедибиле үелес мында диген болгай: «Ону көргөш кижи мынчаар бодал келир: шаанда ынады чоран-дыр бис ниң, а шаджыл чуртталга келген-дир биз! Чүлө шаджыл чуртталга келген биз, а ажилчы-тараачын күрүне чымыкты мурап тургускан, социализмни кымда мурап тургузуп алган, космоосе бир дугайында көрдүрүп үңгөн-дир биз. Ол үезиң чүлө номиналар билер амыктарга, кижигерге болаарга, хочуң сагаалда күчкелери бистер фильмде көргүскөн чүдүдерин бир язы сактырд бис. Ол үе анык кижилерниң чамдыкларын көрүңгү-чү боор. Немеч кинорежиссерлар Торндайк ашак-кадай ол фильмни артистериң ойнаарын ажылавайың, чүлө документалды кадрларда тургусканын».

Бо фильмни чогаалды тургусканы дээш негиз кинематографистер Аннели биле Андэ Торндайк оларын ажылды Совет чаа улуг-биле үелес келгеш, улуг Ленин орденин тывыскап.

«Орус хуулгазын» деп кинонуң 1-ги, 2-ги сериялары ам улаас бистин республиканың киножурнарына үнүп эгелеп бээр.

Шынап-ла, кайгамчык-тыр

«Орус хуулгазын» деп кино херек амыдыралды бугу-ле шынын амыдыралды кайгамчык оскерткенин чокка ол-ла хөвээргизин көргүзүп турар-дыр. Ол кинонуң бирги сериязында бистин амгы бо чырытылыг, делегейде күчүдүг, эң-не сайынчир чуртувустуң эртин келген төгүзүн көрдүм. Мен ышаш мындагы бөдүүн ажилчы кижиниң шаандагы ажилдап, амыдырал чоразын көөргө, мунгарачыг-даа, көргүңүңгү чокка ол-ла хөвээргизин көргүзүп турар-дыр. Ол кинонуң бирги сериязында бистин амгы бо чырытылыг, делегейде күчүдүг, эң-не сайынчир чуртувустуң эртин келген төгүзүн көрдүм. Мен ышаш мындагы бөдүүн ажилчы кижиниң шаандагы ажилдап, амыдырал чоразын көөргө, мунгарачыг-даа, көргүңүңгү чокка ол-ла хөвээргизин көргүзүп турар-дыр. Ол кинонуң бирги сериязында бистин амгы бо чырытылыг, делегейде күчүдүг, эң-не сайынчир чуртувустуң эртин келген төгүзүн көрдүм. Мен ышаш мындагы бөдүүн ажилчы кижиниң шаандагы ажилдап, амыдырал чоразын көөргө, мунгарачыг-даа, көргүңүңгү чокка ол-ла хөвээргизин көргүзүп турар-дыр. Ол кинонуң бирги сериязында бистин амгы бо чырытылыг, делегейде күчүдүг, эң-не сайынчир чуртувустуң эртин келген төгүзүн көрдүм. Мен ышаш мындагы бөдүүн ажилчы кижиниң шаандагы ажилдап, амыдырал чоразын көөргө, мунгарачыг-даа, көргүңүңгү чокка ол-ла хөвээргизин көргүзүп турар-дыр. Ол кинонуң бирги сериязында бистин амгы бо чырытылыг, делегейде күчүдүг, эң-не сайынчир чуртувустуң эртин келген төгүзүн көрдүм. Мен ышаш мындагы бөдүүн ажилчы кижиниң шаандагы ажилдап, амыдырал чоразын көөргө, мунгарачыг-даа, көргүңүңгү чокка ол-ла хөвээргизин көргүзүп турар-дыр. Ол кинонуң бирги сериязында бистин амгы бо чырытылыг, делегейде күчүдүг, эң-не сайынчир чуртувустуң эртин келген төгүзүн көрдүм. Мен ышаш мындагы бөдүүн ажилчы кижиниң шаандагы ажилдап, амыдырал чоразын көөргө, мунгарачыг-даа, көргүңүңгү чокка ол-ла хөвээргизин көргүзүп турар-дыр. Ол кинонуң бирги сериязында бистин амгы бо чырытылыг, делегейде күчүдүг, эң-не сайынчир чуртувустуң эртин келген төгүзүн көрдүм. Мен ышаш мындагы бөдүүн ажилчы кижиниң шаандагы ажилдап, амыдырал чоразын көөргө, мунгарачыг-даа, көргүңүңгү чокка ол-ла хөвээргизин көргүзүп турар-дыр. Ол кинонуң бирги сериязында бистин амгы бо чырытылыг, делегейде күчүдүг, эң-не сайынчир чуртувустуң эртин келген төгүзүн көрдүм. Мен ышаш мындагы бөдүүн ажилчы кижиниң шаандагы ажилдап, амыдырал чоразын көөргө, мунгарачыг-даа, көргүңүңгү чокка ол-ла хөвээргизин көргүзүп турар-дыр. Ол кинонуң бирги сериязында бистин амгы бо чырытылыг, делегейде күчүдүг, эң-не сайынчир чуртувустуң эртин келген төгүзүн көрдүм. Мен ышаш мындагы бөдүүн ажилчы кижиниң шаандагы ажилдап, амыдырал чоразын көөргө, мунгарачыг-даа, көргүңүңгү чокка ол-ла хөвээргизин көргүзүп турар-дыр. Ол кинонуң бирги сериязында бистин амгы бо чырытылыг, делегейде күчүдүг, эң-не сайынчир чуртувустуң эртин келген төгүзүн көрдүм. Мен ышаш мындагы бөдүүн ажилчы кижиниң шаандагы ажилдап, амыдырал чоразын көөргө, мунгарачыг-даа, көргүңүңгү чокка ол-ла хөвээргизин көргүзүп турар-дыр. Ол кинонуң бирги сериязында бистин амгы бо чырытылыг, делегейде күчүдүг, эң-не сайынчир чуртувустуң эртин келген төгүзүн көрдүм. Мен ышаш мындагы бөдүүн ажилчы кижиниң шаандагы ажилдап, амыдырал чоразын көөргө, мунгарачыг-даа, көргүңүңгү чокка ол-ла хөвээргизин көргүзүп турар-дыр. Ол кинонуң бирги сериязында бистин амгы бо чырытылыг, делегейде күчүдүг, эң-не сайынчир чуртувустуң эртин келген төгүзүн көрдүм. Мен ышаш мындагы бөдүүн ажилчы кижиниң шаандагы ажилдап, амыдырал чоразын көөргө, мунгарачыг-даа, көргүңүңгү чокка ол-ла хөвээргизин көргүзүп турар-дыр. Ол кинонуң бирги сериязында бистин амгы бо чырытылыг, делегейде күчүдүг, эң-не сайынчир чуртувустуң эртин келген төгүзүн көрдүм. Мен ышаш мындагы бөдүүн ажилчы кижиниң шаандагы ажилдап, амыдырал чоразын көөргө, мунгарачыг-даа, көргүңүңгү чокка ол-ла хөвээргизин көргүзүп турар-дыр. Ол кинонуң бирги сериязында бистин амгы бо чырытылыг, делегейде күчүдүг, эң-не сайынчир чуртувустуң эртин келген төгүзүн көрдүм. Мен ышаш мындагы бөдүүн ажилчы кижиниң шаандагы ажилдап, амыдырал чоразын көөргө, мунгарачыг-даа, көргүңүңгү чокка ол-ла хөвээргизин көргүзүп турар-дыр. Ол кинонуң бирги сериязында бистин амгы бо чырытылыг, делегейде күчүдүг, эң-не сайынчир чуртувустуң эртин келген төгүзүн көрдүм. Мен ышаш мындагы бөдүүн ажилчы кижиниң шаандагы ажилдап, амыдырал чоразын көөргө, мунгарачыг-даа, көргүңүңгү чокка ол-ла хөвээргизин көргүзүп турар-дыр. Ол кинонуң бирги сериязында бист

ХӨИ-НИИТИНИН ШУГУМУ-БИЛЕ

ЧОН-БИЛЕ ХАРЫЛЗААНЫ БЫЖЫГЛААР

Кызыл хоорай Советинин чокта чаа болган элечеглиг сессиязын...

тура-чырыдышкын килдистери ажилдап турар болган...

ниитинин эгелдешкени хоорайн ажилдап турар болган...

Хоорай Советинин 7 доктаамал комитеттеринин составында 65 депутаттар...

Улетпурнуң, транспорттун, тудунин, харылаанын болган хөй-ниитиниң...

Хоорай күүскомундан чамдык депутаттар чогуур арга-сүмелдери албай...

7600 кижини хаара туткан 400 амык хөй-ниитинин бот-тыныгыр...

Эки амыкдал турар депутаттарын, доктаамал комиссияларын...

Кызыл хоорай Советинин күүскомуниң бирги оралачкыны эш Еремевтин...

Амык кыс КАРА-САЛ Олуштан Ак-Доурактын тудууча беш чыл амыкдал...

Ашталга техниказын долу ажыглаар

Башкы АССР-нин наймыссылан Уфа хоорайга чокта чаа хоорайлар ашталгазын...

Хоорайлар чаагайдылганын кол айтырылганын бирезон болза...

Ашталга техниказын бугу хевирлерин бугурун үндүрүп өскөнүн барымдалааш...

Ашталга техниказы-биле, тускай машиналар-биле эки чепселденген хирезинде-ле...

МАЛГА ХӨЙ ЧЕМНИ БЕЛЕТКЭЭЛ!

Сигенчилернин чөптүг негелделери

«Торгалыг» колхозтуң Кара-Талда бот-орудга-чарылгалыг хойжу бригаданың...

машина, бөдүрүр дырбааш талазы-биле багай хандырынган...

Трактор-биле сиген кестирер болган бөдүрүр агрегаттар, аът машиналары...

Хоорай Советинин күүскомуниң штаттан дашкаар салдыг болган кудуу...

Кызыл хоорай Советинин күүскомуниң бирги оралачкыны эш Еремевтин...

Кызыл хоорай Советинин күүскомуниң бирги оралачкыны эш Еремевтин...

Ажылдавышаан тура...

Кызылдын башкы институтунун бот-өөредилге салырын доозуп...

куултеинде башкылар О. Масык-оол, Х. Кашык-оол...

Тудугулар байырынга

Коммунисттик партия, Совет чааза бөдунун кол кичээлгенин чоңуну...

ры септетинин чаагайжыттынган, бот-орудга-чарылгалыг хойжу...

Шефтээшкин

«Улуг-Хаа» совхозтуң Хендерге салырынын коллективни мал чөмбө...

Шефтээр үш авено кылдыр амыкдал эгелдештир...

Ол хүн шефтээрлер 30 центнер сиенден бөдүн саралгаан...

Д. ШУЛУУ.

Кара-Талда мурунчы хойжу бригаданың...

Кара-талчылар сиген белеткелинин талазы-биле боттарының...

Ол бригаданы механизастаттырган хойжу бригада деп адал турар...

Ажылды эки организастаанда

ТООРА-ХЕМ. (Радио-биле). Сигеннин үнүжү орайга болжаок...

Ниттин-биле 140 амык киж 3 трактор, 20 аът машиналыг амыкдал...

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ. «Шынны» тускай корреспонденти.

Буруулугларны харысалгаже

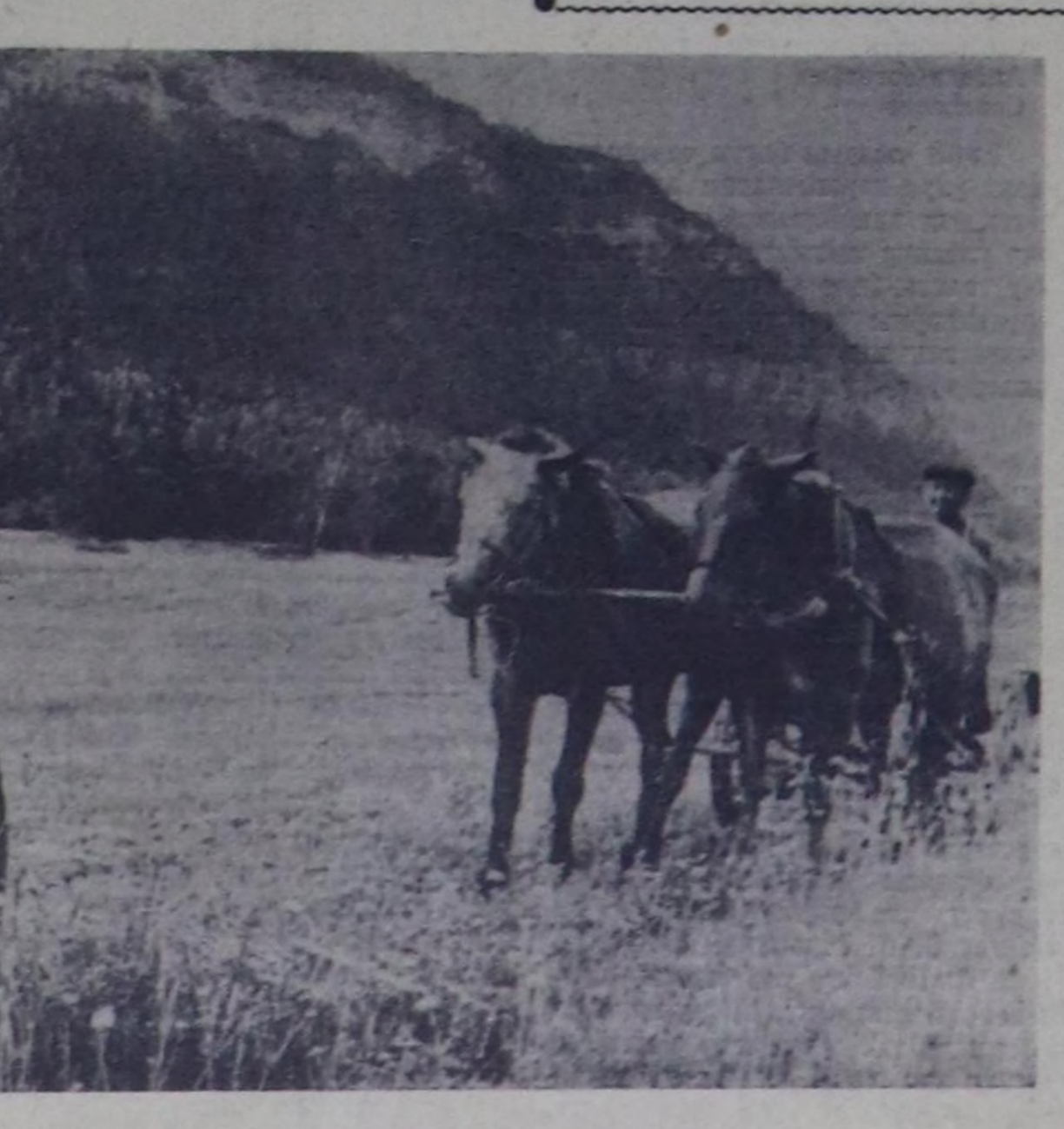
Бай-Тайга сельпозуун баштаар чери (даргазы турган К. Чамбыл-оол)...

Сельпонуң баштаар чери магазинери чогуур үезинде хынавайы...

Сельпонуң системанында өрө-самчыгалдуу үезинде денди көрдү...

Кызыл-Даг магазининин тандымында мурунда каш удаа шийттирил чоран...

Районуң суд органы чамдык самчыгалчылганын херектерин чогуур үезинде көрбей...

Кызыл-Даг районунун «Кызыл туу» колхозунун Белбеда Давид Есиповка узуртал...

СЭТА ДЫҢНАДЫП ТУР

Буруңгу хоорайның чаа алдары

Балканын ашкан сурагыг Троян артынң сонгу өздөндө чаштылган эрте-буруңгу Троян хоорайга келгенге-бисте, хун дал дүш турган.

Ол чакта хун улуг эвес бедигаштер кырында тургустунан хоорайжыгаштар хоорайны бир-ле озаптай чаражи-биле каастап турган сырый үнгөн чымистиг саттарын аразында шаандагы болгар национал архитектура-биле түдүп тургустунан бажырларын чүглө кырыалары көстүп тургулаар. Хоорайны долгандыр аккан Ак болгаш Кара деп шаань ол хоорайны шаандаа даажы дышчалын, кааң дээр дегенде ууг чагай сыйнар бедий берген тургулаан.

Хоорайның улус Советиниң делгем, сериан өрөөниге бисти оң даргазы Христе Петров өөрүшкү-биле хүлээн алды.

— Үр чыдар иштинде Троян болза чогунда буруңгу хурааның замандарынын хаймындырган магалың реакция-биле (арага) алдаржы турган деп ол чуугаалаан. Революция хурааныңды арты Болгарияга бистиң хоорайымыз дугайында билиднин турган чүтү чүглө ол-дур. Бистиң шапкын хемерисеке фольк деп балыктар хей турган. Шаанда хоорайга чагыс фабрика-даа, чагыс завод-даа турбаан.

Революция мурнууда хоорайның чуртгачылары алды-турениң байдалга чуртпач чораян. Биштан, дедирден кылган кылмааларын олар хемиз ортокке саздып, харын-даа чаамытта бичи кескинди хабекке орнап ап турганар. Киностандар, клубтар, өмнөдөгелер дугайында болайың-даа чораян.

Ам 18 чыл өрткөндө, Троян — бистиң республиканыстың чагай-жылдак социалистиң анык хоорайларының бирээни болган.

тромоторлар үндүрүп турар завод — хоорайның чоргааралы.

Бистер заводтун девискээринге келдилик. Амгы үеңиз улетпур бүдүргүзгөңиз делгем улуг цехтери бистиң мурнувуста бо турарлар. Оң директору, эрес-омак шыраылы угады берген кижи — Марин Стаевский заводтун дугайын улуг күзөлдүн-биле чуугаалап эгеледи:

— Бүгү дигерде алдаржаан Троянның электромоторларын мында бидүрүп турар. Бис чүглө бистиң чурттувустун электромоторларына херегелдин хандырп турар эвес бис. Бистиң продукциямыстың 70 хуурун дашкар үндүрүп турар. Заводтун маркасын чыштырган электромоторлары Совет Эвилелинде болгаш социалистиң өскө-даа чурттарда, а ошшак Барынын Германияда, Италияда, Африканын чурттарында бар болуп турар.

Завод 1949 чылда, Болгарияның бичи беш чыл планында тургустунган. Ол үеде бээр хей чүдүрүн кылган. 1949 чылдың бугу дугурунда 500 саньык электромоторларны заводка бидүрүп үндүргөн, а бо чылды 320000 электромоторларын азы өрткөн чылдан 20.000 хейи үндүрүн төлөлдөп турар. Моон ап көргө, бидүргүзгөңиз хемчээл 14 чыл иштинде 640 катал өскөн-дир. Завод амгы үеңиз бичи болгаш ортума кшүтүп, 40 чейир аязы-бүрү хевирин электромоторларын бидүрүп турар. Завод төлөлдөп күчүзүн үш катал ажырганындан бээр ийи чыл болуп турар.

Троян заводу магалың коллективине алдаржып турар, ында үш дугаар ажылчын түрүзү — рационализатор. Боттарының чогадычы кышакжы-биле моторларын үргүчү чаартып турар ажылчынар-биле таныштывыс. Оларым иштинде —

алекстромоторнун шимчедикчиин чартекан, заводтун кол конструктору, инженер Димитр Личков. Оң кириген саналын шимчөгкөн 100.000 лев-акша камналганы берген. 1961 чылда инженерлерин болгаш ажылчыларын чаа рационализаторга саналын ажыглаанындан 800 тонна ажы металлды камнап алган.

«Бистиң бугу коллективине заводтун ат-алдарын бедик түдүп, Болгарияның коммунист партиясынын салып үндүрген долунун херек кырында боттандырып турар деп директор чуугаалаан.

Бистиң электромоторларымыстың бугу делегей делегейне үш алдын база бир мөңгүн медальдар чаалап алганыга чоргааралын турар бис.

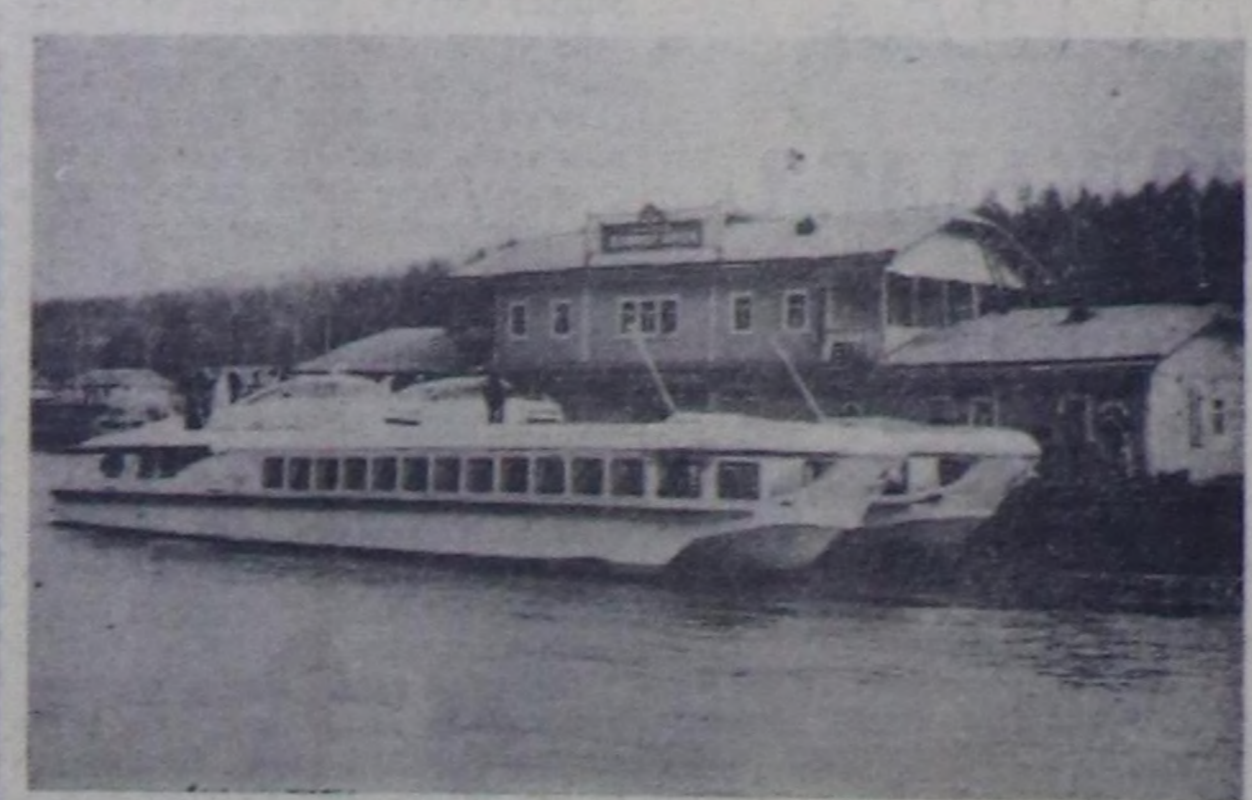
Амгы үеде бистиң коллективине 20 хевирин аязы-бүрү электромоторларын кылпн доосканнар, а оларым бис бо чылдын августа Москвага болуп Болгарияның делегейнеге көртүргөн бис.

Заводтун чоокку чыдарлар калбарын болгаш бугу бидүргүчү чорудулаган автоматчылар деп хүлэенген. Буш-ажылдын бидүргүчүзү 25 хуу эрер. 1980 чылда завод 1.300 муң электромоторларын чылда бээр алаар.

Электромоторларын чымп этээр цехке завод-биле таныжылгавыс доостувус. Минута саньында-ла маңа бир электромотор бидүртүп турар. Оларым камны-биле хааржактап, орукка белеткеп турар.

Олар аязы-бүрү чурттарда миллион-миллион ажылчыларын күн-ажылың чийгелешкан, хоочун, ыңчалда-да мөңгөде чыкпн Троян хоорайның дугайында эки ачылың алдарын бугу делегейге таратып турар.

КЛАРА ОРЛОВА.
(СЭТА-нын көрр.).

Красноярск край, Красноярскиен Дивногорскиге чейир Енисей-биле «Ракета» деп тelloxода селгүстүрүшкн кылыр кончук солуу. Ол районда келерге улап турдуг — Красноярск ГЭС бар.

ЧУРУКТА: суг алаанда чалгынын, дүрген чоруктуг, «Ракета» деп тelloxодтар Дивногорскиин хем өрткөлдө.

Фото К. МУСТАФИНИНИ. СЭТА-ның фотохрониказы.

Сорук кирикчи шийтпир

БЕРЛИН. (СЭТА). Демократтың херэженериниң Делегей федерациязынын даргазы Эжени Коттонун Берлинге парлал үндүргөн делегейине чуугаалап турары болза, агаарга, космос делегейинге болгаш шийтпир адролуг чепсектиң шенеделерин хоруур дугайында Керээн Совет Эвилелинин, АКШ-тың болгаш Великобританиянын төлөлекчилериниң парафирлазон хуни кизи төрөгөттөңиң төөгүзүнге боз улап чагай хун болуп кирир. Атомуг дайынның аймылды дегей кырында дигерген эй-не коргунчуг аймыл болупу 1945 чылдын август 6-да Хиросимага чылгын Нагасаккини бомбалаан үеинден бээр толоргай аларан деп, меделгөде чуугаалап турар. КНО-нун Кол Ассамблеясынын XV сессиязына Н. С. Крушевстун саналаан чепсектиңиштиниң делегейин контролон бугуаар бугу-ниити болгаш бүрүн дүжуриниң чепик алырычте чагай сеткилдиг бугу кижиликтерин чүткүлдүң, бо айтырыгын талазы-биле хүлээн алып баштайгы шийтпир боза адролуг чепсектиң шенеделерин хоруур дугайында шийтпир болган турарыга оларын күзөлдүн

меделгөде меделгөдөн.

Херэженер болза уругларын кадымыга бо шенеделерин «дүмүңтүрүктүрүшкн оша дүвөрү, бо айымдыг шенеделери соксадырышче угландып чор болганда чоруду турар хемчегелерге кирип турар деп, Э. Коттон меделгөн. Бо чылдың июньда демократтың херэженериниң Делегей федерациязынын Москвага чымдадырганы херэженерин Бугу-делегей конгресси тайбынын камнап алып дөш идеялыг ажил-чорудулааны калбартып деп бугу дигериниң херэженериниң кий-гирган. Үш күчүзү атомуг күүрүкчелерин төлөлекчилериниң Москвага болган чуугаалажышкынарына улуг иделгелди конгресс салып турган.

Бугу делегейин херэженерин болгаш иделери боттарынын иделгелди боттучу чууг аларыны-биле хол-дуртпач салып сеткилинди аажок улуу-биле ханганым илергейден турар. Делегейин контролон бугуаар чепсектиңишкнн бүрүн дүжурини дүрген боттарындуу соруга-биле делегейин иделкелди үргүчүзүрчте оларын бо чорук сорук кирип турар.

ХУН ЧУРУМУН ШЫН САГЫЫР

Уругларын угааң-медерелиниң сайыргалы, ниити билин, школага өөредилгези өт-бүзегине боттучу амьдыралындан долугу-биле хамааржыры тодаргай. Маңа эртен өөредилге чылдың дүргүзүндө эскерттиген чамык чижектери кирип көрейт.

Мзон клазында өөренип турар өт. Чоуду артынын не озадат кээр апарган. Чылдагынын билип алыры-биле урок соонда оон авазы-биле чуугаалаштын. Илерэни болза, дегм үрүг кезже орайга чейир аязы-бүрү дептерлер көчүрү, оң уламында чогуур өйүлдө удувас аларган. Чок болза дүне 11 — 12 шактарга чейир эрөөрөйнип кылаптан турарын ала-нези бадыткады. Уйгу чепсектиңинде оң өөреникчи урокка шаг чок, эзеп орап, чамыкты-аймааргай болуп турганынын чуугааланы, оң хун чурумун сагымай барганын илерэп. Азы өөреникчи М. Валера урок үезинде болгачок-ла сонжасе кайгаар, чок болза кожазында эжинге шаштыктап, канчап-ла урок доостурун чептикпейн оларар.

Овдун кичээлге чок чорук чүдөдөн болганга? Ол кырган-авазынында чуртпач турар, а төрөө адалык ырыкта. Овдун амьдыралы өт-бүзегин хайгааралындан үчүп, хун чурумун үрөп, хунду хей-ле ушакты ойнаарына чарыгтап турганы билидирин.

Чамык ала-илер «уруг-дарынын өөредилгези сундулу түрүмөдүндөн, чакыландан-ла хамаарылгайт, черле угаан-сарымылыг уруглар боттары-ла эки өөренип чорой баар чүмө чораян» деп, алдыггадыг болгалга азы бээрлер. Азы элар «кошкак уругларын канчаар-даа өөрдөп, кы-зырдагы чер албас» дигерлер. Мындугу шын эвес, дүжүн хараар ала-илер ажи-төдүн башкыларынын сүмөлөөн хун чурумун сагыдарычте чий-кычкылар хамаан чок, харын өөрөгедиле-кижиликке ажилы дээрге чүглө эртем-билигилг башкыларын «хараар-дир» деп соора угаай бээрлер. Эмчи шийтчилегини эртин, кадык болган уруглар бир кластан дараазында классче черле шийтчи, топ

дээрге-ле өртүмөк өөренип болур болгай. Бо чорук чүглө ада-илериниң, өт-бүзегин, улуг кижилериниң шюла-биле, класс башкылары-биле хун бүрү чок, дайырадыг харылдазындан бүрүн хамааржыр.

База бир өвөп эртин болбас чижек. Самагаддай школазынң бешки клазынга К. Люба өөренип турган. Ол уруктарга чудай берген хевирин, шаг чок кээр турган. Өт-бүзегинде оң амьдыралындан тодараныны шыды: ачаты аргаллапканда удувас, дүне орайга дээр чурчүрүп, үениээр. Авазы биле уруу соксадыргаларга каржыларын. Оң ужурундан Люба өскө бажынарга барып хонуп турганы башкылар изереткен. Школачын уругуна хун чурумун сагыптайп турган ала-биле тускай кижилегинде ажилын чоруткан бис. Оң соонда Любанын өөренири өшкөн, урдакта оозадалас, сеткилдиг хөгүтү, сергек апарган.

Кышкы, чайгы-даа үелерде өт-бүзегин улуг кижигүнеринге болган чок-ла доора кижилер, азы өйт-тава «аалчылар» келгизген тургулаар. Олар даарта өөренип уруглардын чогуур дүжүн, ооңага күөсүдир үезин утуушкын, бааза-ла орай дүнеге чейир эртем шугаажып, ырыажып, турмузда хөөрөжик, өрөө шитин туманналар таакпалап олургу боор. А өөреникчи оттуп, удуп чадап, неривинде өгөлөр. Эртенинде оң шаг-ниин чок, уйгуу хамаарыландан бериңген кичээлдериниң иштинде азы шивдасы. Хун түрүмө бааза үреттинин, күөсеттинизин олар-ур.

Бо күлүтү чок, эртинде артын кымын черле чалыдырылдан анги-да, аргалың-ла болза уругларын угулар, чылдар өрөөли тускай, ангы турары ачиктык. Мында студент, нөмдөрдөр шакфа чыккай саздылган, эомелдиг турар.

Бижы күөсеттинин турар хун чуруму өөреникчиин бугу-ле кылып четтигитер ажилдарын, өөредилгезе белеткелин, шытанылганы өйт-шанда хандырар.

С. САНДО.

Улуг сонуургал

БУХАРЕСТ. (СЭТА). Агаарга, космос делегейинге болгаш суг алаанда адролуг чепсектиң шенеделерин кылырын хоруурду дугайында Керээн Москва парафирлязонияны дугайын румын радио-биле телевидение чонга каала-да-биле чарлал диктанкан. Керээн болгаш дышкы-дыгын солуннар бирги арывырына парлал үндүргөн, «Скытейс» содуң СССР-нин, Англияның болгаш АКШ-тың чуугаалажышкынарнын чедишикин «делегейин дүшкүртүг чоруну чавырдыдарына болгаш тайбынын бижыжыларына баштайгы бажым» кылдыр үнелээн.

Латин Америкада атом чок зоналар

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Латин Американын чурттары адролуг чепсектен хостуг зона болдур дугайында айтырыгын америк күрүндериниң организациязы (АКО) чуугаалажып көрүдүн деп саналаан. Аргентинаның чааа сандалаан.

Оон өскө беш латин-америк күрүндер — Мексика, Бразилия, Чили, Боливия болгаш Эквадор — бо айтырыгын Каттишкан Нацлалар Организациязына чуугаалажып көрөдүн деп саналады кириген. Ол дугайын Ассошайтед Пресс агентилед диктанкан.

Куба — Латин Америкада улегер-чижек

БАРАКАС. (СЭТА). «Куба турар, дээрбедер чок болур! Төрөөң чурт азы өдүм! — бо лозун болза империалисттик мөлчүлдөдөн качыгач турар латин-америк улугарын лозуну болуп турар. 10 чыл оо — июль 26-нын хуну-биле холбаштыр Каракастк хей-ниитизиниң хуралына чуве чуугаалап тургаш, Венесуэланын тайбынын Национал чөвүлдөңиз даргазы генерал Хосе Рафаэль Габальдонун меделгөни: Кубанын улегер-чижек-биле латин Америка бүгүн чаа иделгөдөн оруу-биле бар чорутур.

АКШ-та харылзаа спутниги салып үндүргөн

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Черия долгандыр орбитага «Сникон-2» деп, харылзаа спутнигин салып үндүрөр орадажышкыны Каттишкан Штаттар кылган деп, Канаверал думчуктан америк телеграф агентиледери дыңдадып турар. Чедишикин болган таварылдага спутник долгандыр орбитага 22.500 миль бедикке үдөр, Оң черин долганарынын-уеин бодунун өзөн сөөлү долганарына-га деп-болур. Идиг төлөдө, черден көрүп хайгааракчаларга ол спутник дээрде анаа-ла астына берген турар шышак кылдыр сагындырар.

Шенеде шивидел нарпын болган ужурунда, «Сникон-2» санап каан орбитаның үнгөн деп чуугаалап бодурунун бетиңдө элзон каш шактар өртөр деп, аэроавтика болгаш космос делегин шийтчилериниң талазы-биле национал өргөлдөңиз төлөлекчилерин меделгөн.

Ол серианын баштайгы спутниги — «Сникон-1» — 1-нче бо чылдын февральда санап каанынга чок орбитаже салып үндүргөн турган.

Капиталдың чурттарында ажил соксадышкынын шимчээшкни

ИСПАНИЯ. Астурияның ажылчылары чеди хун ажил соксадышкын турар. «Индустрия» Астуриас де Мьерес компаниянын үш заводдарының ажылчылары оларга каттышкан. Ам ажил соксадышкынның саны 11,5 муң кижи чейир өскөн, франкону эрте-чаргалар ажил соксадышкына паралага дамчыштып кыжанып турар. Ажил соксадышкынын киржикчилерине удур полицейжи хемчегелери алырыңе кыйгырып турар кыйгырыгы «Информационес» содулга парлап үндүргөн.

АРГЕНТИНА. Чурттуң өге болгаш ортумак школарынның 270.000 башкыларын бугу-ниити ажил соксадышкынын үргүчүзүрүшкан. Ол болза улуг өөредилгениң системанын камгалаары-биле болгаш башкыларын амыдыралын материалдыг бадалаарын экинжидери-биле Аргентинанын башкылар профессорларын чорудуп турар, сөөлүг айза санынын талазы-биле үшкү бугу-ниити ажил соксадышкынын болуп турар.

Амгы бугу-ниити ажил соксадышкынын Аргентинаның башкыларынын ажил соксадышкынын шимчээшкнини төөгүтүңе эй-не улуг болуп турар. Ажил соксадышкынар бедик организациясты чорун болгаш бүрүн тилегелге чейир демисе-жи шийтпирин көртүп турар.

Изы-бүрү политиктиң партиялар, хей-ниити организациялары, каалаб уюу массалар демисежип турар башкылар-биле сагыс-сеткилдиг бүрүн каттыштырып турар.

АНШ. Демир орукчуларын ниити национал ажил соксадышкынын аждаа 30 хонукка узаткан. АКШ-тың президентин Беннединин саналын бугуаар, профессорлардын демир орук компаниялары-биле маргылдаанын чуугаалажып көөрү-биле конгрессинг шаттар аразынын саздылга-жыгызынын айтырыгынын талазы-биле комиссияга шийдиңки бергени билдиргн. Анаа холбаштыр, транспортка «чаа дүрүмнери» амдында күштүг болдурүп кирбес деп, бидүргөдө эзелери дугурушкан, ол «чаа дүрүмнер» ажылчыларын аждашкан массалык-биле үндүрени баш ууур көрүп турар.

Француз парламентиң сессиязы

ПАРИЖ. (СЭТА). Бодунун ажилын үш айда чапарлаткан француз парламентиңин элчегин сессиязы доозулган. Бо сессия болза ажилчылар, да ууур чазакты хойлу төлөвилдин Национал хуралдын гедолгуч хейи үрүңүнү шуут бадаланы-биле меделгеттинген. Ол хойлу төлөвилдин сенат үш катал хүлээн албааны билдиргн болгай.

Мынчангаш Национал хуралдын сонгучуларын чүглө үштүн бир кезин төлөздөн чазакта хейи үрүңу ажилчыларга ууур хойлу төлөвилдин Францияны ажилчын аныгынын болгаш ажилчын човарыны тодаргай илергейлөн күзөл-соруунга чөртүрүп хүлээн алган.

Керээнниң дайзыннары иделкейжип турар

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ядролуг чепсектиң шенеделерин хоруур дугайында Англия, АКШ, Совет Эвилелиниң аразына дугурулганың бижимени шериң белең болуп чоруктуң айтырыгынын талазы-биле сенаттың бедетлек комиссиязы болур-чогутуру-биле өөренип деп турар дээрин ол комиссияны удуртукузу сенатор Джон Стенин меделгөн.

«Ол дугурулга АКШ-тың национал ажил чок чорунуң эрге-ажыктарына шында дүжүп турар бе, бо дугурулга-биле холбаштыр болдунуп турар ол аймылды шындаа хүлээн ап болур бе азы болбас бе» дээрзин чеди кижиди тургустунан ол бедетлек комиссиязы тодараларын күзеп турар деп, Стенин меделгөн.

Москвага парафирлазон бол керээн сенаттын дүрген бадыларын чеди алырын орадажып турар чазактың күтүшкенини садалгалыг болур магат чогуң Стенинниң бо меделгелди айтып турар чазак чок.

Хову ажилдарынның үезинде болу бээр кемдээшкниң эржи-бүрү чуугаалаандан болгулаар. Оларга техникаың аймыл чок чоруктун чурумун сагымааны азы ажилга кайы-хамаан чок хайгаарачал эвес болганы-биле база машинаның кайдыр-бир механизмининң үзлөүчү, иделкелер болгаш ресимнер доолгын турда, олардан камгалаан дегерлерин (халыктарын) чок турганы, эржиң ажилдап турганы дази шышак чүдүрлөр хамааржыр. Ол шышак дугурулга чок ажилдачыларга бодалга дугурулгалыг кижилер кемдээшкниге көчүгү эвээр тавааржы турар дээрин тускай хайгааралдар көртүскөн.

Тракторист болгаш комбайнерлер машиналарын моторун хөдөдлер дугурулериниң дегер чымылга, какамындан кемдэн болгулаар. Ол дугурулу салаалар-биле чыгыс талаалайын, эрсе-сектиң дузасы-биле аспапты түдүп алыры чуугаа. Ол шышак бо ажилды кылдрда чамык кижиди кичээлге чок болгаш бажым

Куба революция-биле эп-сеткил катгыштырылгазы

САН-ХОСЕ. (СЭТА). Куба революциянын 10 чыл болганына — июль 26-нын Хунгн холбаштырган хейи кижиди хунгун митинг Сан-Хосеге болган. Хообуудууга хуралынын депутаты Уадио Сунь Ой митингге чуве чуугаалаан.

Ядролуг чепсектиң шенеделерин хоруур дугайында Керээн Москва парафирлязон дугайын бистиң дынаанымыс бо хунгерде куба улугуң мадырлыг үезинин 10 чыл оон улуг өөрүшкү-биле меделгөдөр турар деп, Сунь Ой чуугаалаан. Бо документиң парафирлязон болза тайбынын болгаш тайбың кожа-хөлбө догунашкынын талаачыларынын тилегелди болду ол дегерленген.

Сунь Ойдуң оон мыйа чуугаалаан: «Бис тайбын кожа-хөлбө догунаашкынын дөш туржуп турар бис, ыңчалда-даа ол дээрге, империализмниң мурнуна бистиң дүжүп берип турар дээиниз ол эвес, харын империализмге удур бистиң демиселивисти, национал хосталга дөш демиселди күштөдирип турар бис, ангы демиселин күштөдирип деп, капиталисттик мөлчүлдөдөн хосталары көптө туржуп турар бис, ыңчалда-даа ол демиселиди дайын чок тайбынын бадалына чорудар чорук хамыктың дээрени болур деп санап турар бис.

Бистер шуштүвүс Кубага шышак, бистиң төрөөн чуртувусуна хосталаганын тугу база кирикчи үнгөн түрүн дөш кады демисежи бис деп Коста-рика депутат чуугааланын күчү-нелинде меделгөн.

«Индия АКШ-тын чулчурукчу болбас журулу»

ДЕЛИ. (СЭТА). Калькуттага радиостанциязын тургузурын болгаш оң дамчыдылганын катап дамчыдырыны дугайында «Американын үң» деп радиостанциязы-биле индий чазактың дугурулгалы «бистиң чуртувуска националдан бужар-бак чорудур» деп, мурнууда Индияны камгалап министр турган Кришна Менон Мадрас штатта Мадурай хоорайга болган митингине меделгөн. Бодун хуудулоор чангыс-лаа кижин азы каттышпанын политиказын чорудуп турар чангыс-даа чурт сөөлү бугу чылдарын дугурулганда чүглө көөр хөөн чок чорукту болгаш өжөтен чорукту суртаалап келген «Американын үң» деп радиостанцияның дамчыдылгаларын катап дамчыдырын чөпшээрп шыдавас деп, Менон онзалалп меделгөн.

Керээ чепсекленшикинни бугу-ниити дүжурине перспективалары аядыг турар

МЕХИКО. (СЭТА). Чоокта чаа паралага конференцияныга Мексиканың дашкы херестер министри Мануэль Тельоун меделгөн болза, агаарга, космос делегейинге болгаш шийтпир адролуг чепсектиң шенеделерин хоруур дугайында Керээге Мексиканын чааа ат салыр.

Ядролуг шенеделерин бүрүн хоруурунга болган делегейин контролон бугуаар чепсекленшикинни бугу-ниити база бүрүн дүжур дугайында эң дегершей керээн чарып болурунга перспективалар улуг күрүндерини мурнууга ам ажыттыган деп, Тельо меделгөн.

Ядролуг чепсектиң шенеделерин хоруур дугайында Москва парафирлязон Керээ бо ийи улуг эрсе соругаларын чеди алырын оруунга баштайгы болгаш оша чуугаа бажым болур деп, Тельо айткан.

Латин Американы атом чок зона кылдыр чарлаар дугайында Мексиканын чазактын саналын Тельо база катап бадыткаан.

Хову ажилдарына кемдээшкнинерни болдурбас

эмин эрттир эктирпил алгаш дол-дору бээр. Оң улзымындан башка кемдээшкнинер болур. Соонда бир машина соорикен кожулуг трактор чоруп олурар, хевиртен тура дүжүргө кожу-биле үскүдөңкенинен кемдөлү болурун ултас херек. Бо таварылдага кожу машинада ажилдап турар кижити моторуудан медеэ үнө-лаа, оң моторунун даажында дыңдавалын барып болур болгай.

Тракторга кывар-чаар материалду кулап алдыра, оттуг ыш чөргелги чырыкыларын хергер-лээнинден өрт үнү болурун ултас чогусу. Чамдыкта чолаачы кижин кывар чүдү кудар сазымда кайы хире бөзүн артынын хем көрдө-лаа, оттуг-ыш чөргелги чырыкыларын аажылгай бергилээр. Ол кончук ондагалыг адролуг мый билир херек. Бөзүн ыдыла бусталып үнүп турар болганда, ол чырыкыларга дегер-геш өрткө таварыштырып болур. Ол микшак суг хайы берген радиатору ажилдарда кичээлге болуру чуугаа. Ону хевиртен кызыл хову-биле аждаштар болза, изиг сугга арин база күштүг өөртөнү болур.

Трактортун азы комбайнын олдудун кошкак бижылган таваарылда кижиниң мага боду үрүңүчү салгышкниге таваржыл болур. Ол болза-ла кижиге халаалыг болгаш кадыкка эки эвес салдары недирин болур.

Электрик эртерин ажилдарынын аймыл чок чорун сагы-

Он сес чылда

Мария Шогжаловна Балаш угбай шкoлазын техникум ажилчынынга он сес чыл иштинде ажалдап келген. Бо чылдарын дугурунда ол ажалында кызым, чүткүдүг чорун көргөскөн. Ам ол Кок-Чыраа 8 чыл школазында ажалдап турар. Коммунист не тос уругларын азырал, өстүргөн.

Ак-сеткилдиг, кызыкмаккай ажилчиини ол черин чоңу Улуг-Хем районун Кок-Чыраа кааза Советини депутаттыга каш удаа сонугу, улуг иделгелди көргүзүп турар. Чынында ол иделгелди Мария Балаш шындадып шыдаан.

К. УРАНГАЙ.

Техникада чаа чуулдер

Запорожениң машина тудукчулары чангыс угла 14 метр черинг тааразын кестирер чак машинамыс бо чымч чурттуң хоуларыне салып үндүргөн. Ол машина бир ажил хуунда 100-120 көрөөн кестирип, мурнуку уеде машиналарынн 3 элчеге кылар ажилын бидүрүп турар. Эки, багай үнүштү шөлдериң кестиреринге бо машинаны таарыштырып алып кылдыр кылган.

ХООНЛА ЧОК СУГ ДАМЧЫДЫЛГАZY

Украинаның Донецкиде хоонай чок суг дамчыдылганы кылган. Инектерге чөп каап бээр десперийин ордугулары дугураар суг дамчыр шоргаларын кылган. Демир хоорза орнунга мындай изилым шоргаларын кылган ийи катал чижелдегил болган.

А. МАЙЗЕЛЬС.

Кинотеатрларга

АВГУСТ 1-ДЕ.

«НАЙРАД»: «Бодун боду билер» 10, «Хайынан сагыш сеткил» 12, «Дартагы сагыш чогаалымын» 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: Мультипликациялар 10.30, «Чоруп-ла турдувус» 2.30, 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: Мультипликациялар 10, «Чурттанга, сөңзө ынан-тыр мен» 11.15, 1.15, «Элчегилге реис» 3.15, «Улуг, биче кижилер» 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ВОСТОК»: «Ноган оттар» 3.15, 7.15, «У французскин намино» 5.15, 9.15 шактарда.

Чайгы кинотеатры: «Мэң уруум» 5, 7, 9 шактарда.

1. Бозуңга бижылган техниканы эки билер, ону хун бүрү ажаар болгаш үрүмек үрүмекчиликтериниң өй-шаанда эдлп турар.

2. Чоруп олурган машинаның дөңгөлөгүнө турар азы, ол-ла хевээр дүжө халмыр, чоруп тура үрүмекчү эрденшикинерин эдер, ийкеке үзөп-чаар чөргелг айылма дүүдөр кылбазының